

Seksueel grensoverschrijdend gedrag

KERNBOODSCHAP:

Probeer je in te leven in de cliënt en wat weet je al van de ontwikkeling van de cliënt (cognitief en verstandelijk, ...). Hoe kan ik 'm helpen om gepast gedrag te vertonen.

1. Seksueel gedrag in de praktijk
2. Interpretatie seksueel grensoverschrijdend gedrag
3. Wat kun je als zorgverlener doen
 - a. Begrijp wat er speelt
 - Hermeneutische cirkel
 - b. Professionele houding

INTRODUCTIE:

Mijn naam is Irene König en ik werk al mijn hele leven in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking. Daarnaast werk ik de laatste 10 jaar ook in de ouderenzorg. Ik houd me al 28 jaar bezig met het onderwerp seksualiteit en grensoverschrijdend gedrag. Maar zeker ook met de leuke kanten van seksualiteit.

Vandaag wil ik jullie meenemen in het thema Seksualiteit en grensoverschrijdend gedrag. Ik deel kennis zodat professionals deze kunnen gebruiken in de dagelijkse praktijk.

SEKSUEEL GEDRAG IN DE PRAKTIJK:

Als zorgmedewerker kun je in je dagelijkse praktijk te maken krijgen met seksueel grensoverschrijdend gedrag. Een cliënt kan je ongewenst aanraken of kan bijvoorbeeld op een seksueel getinte manier tegen je praten. De vraag is: hoe ga je daar als zorgmedewerker mee om? Het lijkt een simpele vraag, maar deze vraag is niet zo simpel te beantwoorden. Een aantal dingen zijn bij het beantwoorden van die vraag belangrijk, en daar wil ik het graag met jou over hebben. Ik wil met je kijken hoe je seksueel grensoverschrijdend gedrag kunt interpreteren, hoe deze gerelateerd kan zijn aan de ontwikkelingsfase waarin jouw cliënt zich bevindt én ik wil je handvatten bieden hoe je daar iets mee zou kunnen doen.

Een voorbeeld. Een jongen van 16 met een verstandelijk niveau van een jongen van 3-4 zal in een speeltuin met kinderen van die leeftijd willen spelen, want dat is het niveau (*verstandelijk gezien*) dat hij leuk vindt. Maar ondertussen zit hij in een lijf van een 16-jarige dat lichamelijk ook reageert als een jongen van 16 (*lichamelijke ontwikkeling*).

Als je naar zijn verstandelijke niveau kijkt dan is het logisch dat hij met zijn 'leeftijdsgenootjes van vier' wil spelen. Maar is dit ook vanuit lichamelijk perspectief gewenst?

Dit voorbeeld legt direct een aantal dingen bloot. Het vertelt ons dat we na moeten gaan hoe we gedrag moeten **interpreteren**, dat we moeten snappen waar gedrag vandaan komt en wat het betekent. Dat brengt automatisch met zich mee dat we ons moeten **verplaatsen** in de ander, gaan **onderzoeken** wat een onderliggende oorzaak van het gedrag zou kunnen zijn. (Maar zeker ook belangrijk dat we het gedrag vanuit die onderliggende oorzaak begrijpen, maar dat in gevallen waar het gaat om seksueel grensoverschrijdend gedrag dit ongewenste gedrag moet worden **begrensd** en dat we de ander leren wat dan **alternatief, gewenst gedrag** is.

INTERPRETATIE SEKSUEEL GRENDOVERSCHRIJDEND GEDRAG

Laten we eens beginnen bij hoe we seksueel grensoverschrijdend gedrag kunnen interpreteren. Is het grensoverschrijdend gedrag dat een cliënt laat zien seksueel van aard of kan het ook een uiting zijn van een andere behoefte? De vraag is: wat weet je echt van het gedrag en wat daarvan vermoed je.

Als een cliënt van 60 op je schoot kruipt om te kroelen is dit dan een uiting van seksualiteit of zou het kunnen dat de cliënt bijvoorbeeld zoekt naar nabijheid? Wat weet je, wat vermoed je?

Laat er geen misverstand over bestaan. Grenzen zijn enorm belangrijk. Maar weet je eigenlijk waarom jouw cliënt dit gedrag vertoont? Welke behoefte ligt er onder het gedrag. Ga eens kijken waarom iets gebeurt, wat triggert iemand? Probeer je in die ander te verplaatsen. Ga na hoe je hem of haar kan helpen om gepast gedrag te gaan vertonen en op welke manier je wel aan de onderliggende behoefte tegemoet kunt komen. Bepaal wat kan en mag, maar ook waar grenzen liggen.

WAT KUN JE ALS ZORGVERLENER DOEN

Als zorgverlener kun je een aantal dingen doen:

BEGRIJP WAT ER SPEELT

1. Begrijp wat er bij de cliënt speelt.

Het is allereerst belangrijk om te begrijpen wat er bij jouw cliënt speelt. Is er een reden waarom hij bepaald gedrag laat zien? Als we dat weten dan kunnen we deze cliënt zo goed mogelijk begeleiden in dat hij gepast gedrag gaat vertonen.

Om gedrag aan te kunnen passen is het nodig dat je inzicht hebt in waar jouw cliënt zich bevindt op seksueel vlak. Daar kan de hermeneutische cirkel bij helpen.

Met opmerkingen [GP1]: Deze in beeld laten zien tijdens het filmpje.

Met dit hulpmiddel kan je een goede inschatting maken waar de cliënt zich bevindt op seksueel gebied. Dit helpt je om zijn gedrag beter te begrijpen, om de seksuele hulpvraag te verduidelijken.

In de hermeneutische cirkel wordt uitgegaan van 5 niveaus:

- Lichamelijke ontwikkeling
- Verstandelijke ontwikkeling
- Sociale ontwikkeling
- Psychische en/of psychiatrische problematiek en
- Levensgeschiedenis.

Als we kijken naar het voorbeeld van die 16-jarige jongen in de speeltuin dan zien we dat hij het verstandelijke niveau van een jongen van 4 heeft. Volgens de hermeneutische cirkel bevindt hij zich als 4-jarige in de laat genitale fase. Een fase die zich op emotioneel niveau kenmerkt door o.a. het hebben van interesse in geslachtsorganen van zichzelf en andere kinderen, in het bestuderen en showen daarvan. En het hebben van intense lichamelijke en emotionele relaties met leeftijdsgenoten. Het gedrag dat deze jongen laat zien is dus vanuit een 4-jarig kind perspectief niet zo gek. Maar gezien vanuit het 16-jarige kind is het ongewenst. We keuren het gedrag dus niet goed, maar we snappen zo beter waar het vandaan komt en dit geeft ons vervolgens aanknopingspunten hoe we hiermee om kunnen gaan.

We kunnen dus onderzoeken of het gedrag een uiting is van een seksuele behoefte of dat het gedrag misschien een uiting is van iets anders.

En stel dat het echt een uiting is van behoefte aan seksualiteit. Wat kunnen we dan bieden?

Dan gaat het er niet om dat je direct er voor gaat zorgen dat iemand seks heeft, want dat is vaak helemaal niet het antwoord. Maar misschien mag die cliënt een tijdje alleen op zijn kamer verblijven, of mag hij met een (seksueel) boekje iets doen.

Nogmaals, het is ontzettend belangrijk dat je aangeeft waar de grenzen liggen. 'Dit doe je niet bij mij. Je mag mij zo niet aanraken. Ik zie dat je een beetje opgewonden raakt. Als je je zo voelt dan is dit wat je alleen daar en daar kan doen'.

Je gaat het dus structureren.

PROFESSIONELE HOUDING

2. Professionele houding

Naast dat je weet wat er bij een cliënt kan spelen kan je ook bewust kijken naar je eigen gedrag. Zorg voor een professionele houding. Zorg dat je in contact bent met je cliënt. Maar denk daarbij goed na welk gedrag je laat zien, wat voor taal je spreekt en welk voorbeeld je geeft.

In plaats van dat die 60-jarige cliënt op schoot genomen wordt zeg je tegen hem: Kom eens naast me zitten, geef me een hand. Het is een **andere benadering**, en misschien wel warmer of dichterbij. Op deze manier zorg je voor nabijheid, ben je nog steeds in verbinding met je cliënt, maar zorg je tegelijkertijd voor alternatief, gepast gedrag.

TIPS - AFSLUITING

En wil je hier nu morgen mee aan de slag? Start dan bijvoorbeeld een met te onderzoeken wat je nu echt zeker weet, als het gaat om je cliënt en seksualiteit, en wat je vermoedt.

Ga eens kijken hoe je zelf over dit thema kan praten binnen je team en/of met een specifieke cliënt.

Tot slot: de roze bril versus de veiligheidsbril. Als we het over seksualiteit hebben dan gebruiken we altijd (vaak) die veiligheidsbril. Wat kan er niet? Reageren vanuit angst. Beperkingen opleggen, aangeven wat vooral niet te doen. Hoe mooi is het als we kunnen bekijken wat de dingen zijn die ik je wel kan bieden of waar we het wel over kunnen hebben, of waar iemand wel in kan en mag groeien!

En natuurlijk: die veiligheidsbril is nodig, er gebeuren dingen die niet kunnen, maar schiet niet alleen in angst. Laat angst niet regeren. Maar denk in mogelijkheden.